

INGLIZ TILINI O'RGANISH JARAYONIDA KO'P UCHRAYDIGAN XATOLIKLARGA YECHIM

Ilmiy rahbar: Karimova Umida

*Samarqand davlat chet tillari instituti,
Ingliz tili tarixi va grammatikasi kafedrası
katta o'qituvchisi*

Talaba: Botirboyeva Shahrizoda,

*Samarqand davlat chet tillari instituti, Ingliz tili fakulteti
Xorijiy til va adabiyot (Ingliz tili) yo'nalishi
3-bosqich talabasi shahrezodabotirboyeva@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ingliz tilini o'rganish jarayonida o'zbek tilida so'zlashuvchi talabalar orasida tez-tez uchraydigan xatolar turlari va ularni bartaraf etish yo'llari muhokama qilinadi. Kirish qismida mavzuga tegishli asosiy tushunchalar va xatolar sabablariga oid ilmiy adabiyotlar qisqacha ko'rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlilida turli tadqiqotlarda qayd etilgan xato turlariga (grammatika, talaffuz, lug'at va tarjima xatolari) nazariy nuqtai nazardan e'tibor qaratiladi. Tadqiqot metodologiyasi bo'limida olingan ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish usullari bayon etiladi. Tahlil va natijalar bo'limida o'rganilgan materiallar asosida ko'p uchraydigan muammolar aniqlanib, ularning asosiy sabablari hamda yechim takliflari ko'rib chiqiladi. Xulosa va takliflarda o'rganish samaradorligini oshirish, dars jarayonini yaxshilashga qaratilgan metodik tavsiyalar beriladi.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются типы ошибок, часто встречающиеся у узбекоговорящих студентов в процессе изучения английского языка, а также пути их устранения. Во введении кратко рассматриваются основные понятия, связанные с темой, а также научная литература, посвящённая причинам этих ошибок. В обзоре литературы с теоретической точки зрения уделяется внимание типам ошибок (грамматическим, фонетическим, лексическим и переводческим), отмеченным в различных*

исследованиях. В разделе «Методология исследования» излагаются методы сбора и анализа полученных данных. В разделе «Анализ и результаты» на основе изученных материалов выявляются наиболее часто встречающиеся проблемы, их основные причины и предлагаются пути их решения. В разделе «Заключение и рекомендации» даются методические рекомендации, направленные на повышение эффективности обучения и совершенствование учебного процесса.

Abstract: This article discusses the types of errors frequently encountered by Uzbek-speaking students in the process of learning English, as well as methods for eliminating them. In the introduction, the main concepts related to the topic and scholarly literature on the causes of these errors are briefly reviewed. The literature review focuses, from a theoretical standpoint, on the types of errors (grammar, pronunciation, vocabulary, and translation errors) documented in various studies. The methodology section outlines the methods used for collecting and analyzing the obtained data. In the analysis and results section, the most commonly occurring problems are identified based on the studied materials, and their primary causes and proposed solutions are examined. Finally, the conclusion and recommendations provide methodological suggestions aimed at improving learning effectiveness and enhancing the teaching process.

Kalit soʻzlar: ingliz tili, xatolar, grammatik tuzum, talaffuz, lugʻat, tarjima, madaniy tafovutlar, metodologiya.

Ключевые слова: английский язык, ошибки, грамматический строй, произношение, лексика, перевод, культурные различия, методология.

Keywords: English language, errors, grammatical system, pronunciation, vocabulary, translation, cultural differences, methodology.

Kirish

Ingliz tili jahon tillari orasida keng tarqalgan boʻlib, uni oʻrganish koʻplab sohalarda muhim hisoblanadi. Biroq, ona tili (oʻzbek tili) va ingliz tili grammatik va fonetik jihatdan sezilarli darajada farq qiladi. Shu sababli oʻzbek tilida soʻzlashuvchi talabalarda ingliz tilining baʼzi qoidalari (masalan, zamonlar, artikl tizimi, predlog

va h.k.) noto'g'ri qo'llanilishi tez-tez uchraydi. Masalan, Toshkentdagi oliy ta'lim muassasalarida o'tgan tadqiqot ko'rsatishicha, o'rganayotgan 200 nafar talabaning 68 foizi inglizcha zamonlarni to'g'ri ishlata olmaydi, ularning 55 foizi esa Present Perfect va Past Simple zamonlarini adashtiradi [4,1]. Bu kabi natijalar shuni ko'rsatadiki, grammatik strukturalar va talaffuz farqlari o'rganish jarayonini murakkablashtiradi. Shu sababli xatolarni tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullarini aniqlash – ingliz tilini samarali o'rgatishning muhim qismidir [3,1].

O'zbek talabalari ingliz tilini o'rganishda quyidagi asosiy muammolarga duch keladi: grammatik o'ziga xosliklar (qo'shimchalar, fe'l zamonlari), talaffuzdagi farqlar (tilning tovush tizimi bilan bog'liq ko'pincha o'xshash lekin har xil tovushlarni talaffuz qilish), lug'at tanlash xatolari (so'zma-so'z tarjima, rus/arabcha so'zlarning noto'g'ri ishlatilishi) va madaniy tafovutlardan kelib chiqadigan xatolar (idiomalar yoki frazeologizmlar noaniqligi). Bu muammolar ilmiy adabiyotlarda interlingval interferensiya yoki ijobiy interferensiya masalasida tahlil qilingan. Masalan, Daniqulova (2025) o'zbek talabalarda ona til ta'siri natijasida yuzaga keladigan xatolarni o'rganib, noto'g'ri fe'l zamonlari, artikllarning ishlatilmasligi va predloglardagi chalkashlik kabi hodisalarni qayd etgan[1]. Shu bilan birga, ta'lim metodologiyasi bo'yicha ekspertlar ham xatolarni aniqlash va tuzatishning o'ziga xos usullari haqida fikr bildirgan. Xatolarni tahlil qilish (error analysis) usuli oldindan kutilgan xatolarni aniqlash va ularning sabablari ustida ishlash imkonini beradi [3].

Adabiyotlar tahlili

Turli tadqiqotlarda o'rganish jarayonida uchraydigan xatolar keng muhokama qilingan. Grammatik xatolarga oid tadqiqotlarda fe'l zamonlari, artikllar, predloglar va grammatik qoidalardagi xatolar katta o'rin tutadi[1,3]. Masalan, yozma imtihon natijalarini tahlil qilgan bir tadqiqotida o'zbek talabalari orasida eng ko'p uchraydigan xatolar sifatida imlo, artikl ishlatilishi, tinish belgilari va so'z tanlashdagi xatolar qayd etilgan[3]. Bu xatolar ko'pincha ona til va maqsad til tuzilmalari orasidagi farqlardan kelib chiqadi. Turg'un (2023) kabi tadqiqotchilar esa

ingliz tilining atroflicha o'rganilishi uchun ko'p zamonli tizimiga jiddiy e'tibor qaratish lozimligini ta'kidlaydi[4].

Talaffuz masalalariga oid adabiyotlarda o'zbek talabalarning fonetik farqlari chuqur o'rganilgan. Tadqiqotlarning ko'rsatishicha, o'zbek tilida mavjud bo'lmagan inglizcha tovushlarni talaffuz qilishda murakkabliklar paydo bo'ladi. Masalan, /θ/ va /ð/ tovushlari ko'pincha /t/ va /d/ ga aylantiriladi: "three" so'zi "tree" tarzida, "than" esa "dan" kabi talaffuz qilinishi kuzatiladi. Shuningdek, /s/ va /z/ tovushlarini farqlash muammosi ham bor: "peas" ("no't" – ishtahani oshiruvchi) so'zi "peace" ("tinchlik") tarzida talaffuz qilinishi mumkin[5]. Ba'zi izlanishlarda, masalan, Xoshimov tahlillarida, inglizcha va o'zbekcha unli-tovush tizimlari farqiga e'tibor qaratilgan: ingliz tilida bir xil harf bir nechta tovush ifodalaydi va harf tovush nisbati katta, bu o'zbek tilida yo'q, shu bois talaffuz xatolari yuzaga keladi[5][11]. Fundamental tadqiqotchilar fikricha (masalan, Kenworthy, 1987), ona tili fonetik tizimini yaxshi anglash orqali o'rganuvchilar o'z xatolarini tahlil qilishda muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin[11].

Leksika va tarjima xatolari ham ko'p qayd etilgan. Burieva (2023)ni misol keltiradigan bo'lsak, ingliz tilida bir tushuncha uchun bir nechta sinonim so'zlar mavjud bo'lsa-da, o'zbek tilida kam uchraydi[6]. Shunday qilib, lug'at boyligi jihatidan o'zbek talabalari ko'pincha so'zma-so'z tarjimaga murojaat qiladi, bu esa kontekstga to'g'ri kelmaydigan iboralar yoki noto'g'ri so'zlar tanlanishiga olib keladi. Tarjimada kontekstni hisobga olish muhimligi ko'plab tadqiqotlarda qayd etiladi; masalan, "happy" so'zi kontekstga qarab "xursand" yoki "sodda" ma'nosini anglatishi mumkin, uni «men bugun xursandman» kabi ifodalar bilan tarjima qilish lozim. Bu borada o'zbek-tilidan ingliz-tiliga o'tishda grammatik va madaniy tafovutlarni yodda tutish zarurligi e'tiborga molik[6,7]. Tarjima materiallarida ko'pincha frazeologik bitiklar va madaniyatga oid o'xshash iboralar topilmagani uchun, noto'g'ri tarjima qilish xavfi ortadi.

Shuningdek, adabiyotlarda pedagogik metodlar va xatolarni to'g'rilash usullari ko'rib chiqilgan. Daniqulova (2025) interlingual interferensiyani kamaytirish uchun sinfxonali ta'limda kontrastiv yondashuv (ona til va ingliz tilini

solishtirib o'rgatish), talaffuz mashqlariga alohida vaqt ajratish va madaniy jihatlarni tushuntiruvchi o'quv materiallaridan foydalanishni tavsiya qiladi[1]. Tojjeva (2020) ham solishtirma tahlil va ko'p misollar asosida mashqlar o'tkazib, xatolarni tanish va o'zlashtirishni muhim deb biladi[2]. Ushbu tadqiqotlar ona til va ingliz tilining xatolik yuzaga kelishiga sabab bo'ladigan turli jihatlari bartaraf etilganda til o'rganish samaradorligi ortishini ta'kidlaydi.

Mazkur maqola ilmiy-nazariy uslubda yozilgan bo'lib, mavjud adabiyotlar va tadqiqotlardan kelib chiqqan holda xulosalar chiqaradi. Asosiy metod sifatida adabiyotlarni tahlil qilish va solishtirma yondashuv qo'llandi. Grammatika, talaffuz, lug'at va madaniy tafovutlar bo'yicha oldingi tadqiqotlardagi xulosalar umumlashtirildi. Bundan tashqari, olib borilgan tadqiqotlardan olingan statistik ma'lumotlar ham keltirildi. Misollar aniq ko'rsatmalar bilan kuzatilgan hollarda, batafsil tahlil berib, talabalarning og'zaki va yozma nutqlari xatolari taqqoslandi. Masalan, Kutlimurotova (2021) o'zbek talabalarining akademik yozma insho xatolarini tahlili yordamida 13 toifaga ajratgan va eng keng tarqalgan xatolarni aniqlagan[3]. Shuningdek, Daniqulova (2025) turli yo'llar, jumladan intervyu va darsda kuzatish orqali fonologik va grammatik xatolarni qayd etgan. Shu tariqa, natijalar turli metodologiyalar (korpus tahlili, intervyu, kuzatuv) natijasida mustahkamlandi.

O'rganilgan material va tadqiqot ma'lumotlari asosida o'zbek tilida so'zlashuvchi talabalar orasida ingliz tilining quyidagi asosiy xatolari aniqlanadi:

❖ **Grammatik xatolar:** Fe'l zamonlarini noto'g'ri qo'llash (Present Perfect vs Past Simpleni adashtirish va h.k.), artikllarning ishlatilmasligi yoki ortiqcha ishlatilishi (o'zbek tilida artikllar yo'qligi sababli), subyekt-fe'l kelishuvidagi xatolar, predloglardan noto'g'ri foydalanish (o'zbek tilida predlog yo'qligi munosabati bilan) ; masalan, "in/at/on" predloglarini chalkashtirib ishlatish. Daniqulova (2025) bunday holatlarni o'zbek tilining va ingliz tilining tuzilishidagi farqlarga bog'laydi. [4,65]

❖ **Talaffuz xatolari:** Ingliz tili tovushlarini o'zbek tiliga yaqin variantlariga almashtirish. Misol uchun, /θ/ va /ð/ tovushlari /t/ yoki /d/ bilan ifodalanadi: “three” → “tree”, “than” → “dan” kabi. Shuningdek, /s/ va /z/ tovushlarini farqlashda muammolar: “peas” so‘zi “peace” deb eshinishi mumkin[6]. O‘qituvchilar shuningdek, so‘z oxiridagi /s/ yoki /t/ tovushini yo‘qotish (masalan, “sits” so‘zini [sit] qilib talaffuz qilish) va konsonant guruhlarini yechib qo‘yish holatlarini qayd qiladi. O‘zbek tilida bo‘lmagan talaffuz xususiyatlari tufayli ruscha yoki arabcha harflar bilan yozilgan so‘zlarni inglizchada talaffuz qilishda ham xatolar yuzaga kelishi mumkin.

❖ **Leksik xatolar:** O‘zbek va ingliz tillaridagi sinonim va ma’nosozlik farqlarini inobatga olmaslik. Ingliz tilida bir ma’no uchun bir nechta iboralar mavjud bo‘lsa-da, o‘zbek tilida sinonimlar kamroq bo‘lishi mumkin. Masalan, “happy” so‘zi ba’zida “xursand” bilan, ba’zida “farovon” bilan tarjima qilinishi lozim. Bundan tashqari, so‘zma-so‘z tarjima qilish (false friends) xatolariga e’tibor kerak; “supper” so‘zi va “lunch” o‘rtasidagi farq hamda madaniy kontekstda ishlatiladigan frazeologizmlarni noto‘g‘ri qo‘llash misol bo‘la oladi.

❖ **Tarjima va madaniy tafovut xatolari:** Inglizcha idiomatik iboralar va kundalik so‘zlashuvning o‘ziga xos tomonlarini tushunmaslik. Ingliz tilida “kick the bucket” (“vafot etmoq”) kabi idiomalarni o‘zbek tilida bevosita tarjima qilish mumkinki, kontekstdagi haqiqiy ma’nosidan chalg‘ishi mumkin. Xuddi shunday, inglizcha “to see” so‘zi “tushunaman” ma’nosida ishlatiladigan kontekstni o‘zbek o‘rganuvchi, agar so‘zma-so‘z tarjima qila boshlasa, «Men ko‘raman» tarzida noto‘g‘ri talqin qilishi mumkin. Madaniy jihatdan ham farqlar mavjud: masalan, o‘zbek tilida “sen”/“siz” tarzida ikkinchi shaxs pronomini qadrlash ifodalaydi, ingliz tilida esa bunday farqlash yo‘q (ESL muhiti uchun “you” o‘sha ma’noni bildiradi). Shuningdek, “girlfriend” va “boyfriend” atamalarini o‘zbekchaga “o‘g‘il do‘st” / “qiz do‘st” deb noto‘g‘ri tarjima qilish ham chalkashlik tug‘dirishi mumkin.

Eng ko‘p uchraydigan xatolarni tuzatish yo‘llari sifatida quyidagilar samarali hisoblanadi: grammatikani kontrastiv usulda o‘rgatish, ya’ni o‘zbek va ingliz grammatikasi farqlariga e’tibor qaratish; talaffuz mashqlarini muntazam o‘tkazish va

o'xshash tovushlarni farqlashni mashq qilish; boy mediamateriallar va vizual usullar yordamida kontekstual lug'atni mustahkamlash; ingliz tilini ona tilga tarjima qilmasdan, inglizcha idil-adabiy yozuvlarni o'qish va tinglash amaliyotini ko'paytirish; hamda metalingvistik ongni rivojlantirish orqali o'z xatolarini izchil tahlil qilishni rag'batlantirish. Masalan, Kenworthy ta'kidlaydiki, o'rganuvchi ona tilning fonetik tizimini yaxshi anglasa, o'z xatolarini tez aniqlab, to'g'rilashga muvaffaq bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, xatolarni aniqlash va tuzatish til madaniyatini chuqurroq anglashga yordam beradi, natijada muloqot aniqroq va samaraliroq bo'ladi.

O'zbek talabalari ingliz tilini o'rganish jarayonida grammatik, talaffuz, lug'at va tarjima borasida turli xatoliklarga uchraydi. Tadqiqotdan ko'rinib turibdiki, eng keng tarqalgan muammolar – zamonlardan noaniq foydalanish, artikllarni noto'g'ri qo'llash, o'zbek talaffuzi tufayli paydo bo'ladigan fonetik xatoliklar va kontekstni hisobga olmasdan so'z tanlashdir. Ushbu xatolarni bartaraf etish uchun pedagogik metodlarni takomillashtirish tavsiya etiladi. Jumladan, ingliz grammatikasidagi tuzilmalarni o'zbek tilidagilari bilan solishtirish (kuravli misollar bilan tushuntirish), talabalarning nutqidan kamchiliklarni ko'rsatib, keyingi mashg'ulotlarda shu masalalarni takrorlash lozim. Talaffuzni yaxshilash uchun o'rganuvchilarga eshitish va takrorlash mashqlarini ko'proq berish, jumlar intonatsiyasiga e'tibor qaratish kerak. Lug'at darslarida esa ma'noni kontekstdan chiqarib tushuntirish, sinonim va frazeologik birikmalarga asosiy e'tibor qaratish foydali bo'ladi. Madaniy tafovutlarni bartaraf etish uchun inglizcha tekstlar va suhbatlarda uchraydigan kulturolojik xususiyatlar (ongli hislatlar, oila a'zolari, munosabat ifodalari) haqida ma'lumot berish maqsadga muvofiq.

Xulosa o'rnida ta'kidlash lozimki, xatolarni aniqlash va ularning sabablari ustida ishlash til o'rganish jarayonini kuchaytiradi. Kelgusida yuqoridagi tavsiyalar asosida darsliklarni boyitish, multimedia materiallardan foydalanish va o'qituvchilarni maxsus o'quv seminarlariga jalb qilish orqali o'rganish samaradorligi oshirilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Daniqulova, Nozanin Azimovna. “Cross-Linguistic Interference: Errors in Learning English among Uzbek Students.” *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, vol. 3, no. 7, 2025, pp. 50–57.
2. Tojjeva, Gavkhar Yakubovna. “Native Language Interference in Teaching English Uzbek Students.” *Academic Leadership: The Online Journal*, vol. 21, no. 05, May 2020, pp. 117–123.
3. Kutlimurotova, Barno. *Uzbek Students Learning English as a Foreign Language: Error Analysis Using Corpora*. MA Thesis, University of A Coruña, 2021.
4. Toshtemirova, Gulzabar Majnun kizi, and Maftuna Gulomova. “Tense Usage in English and Common Mistakes: Challenges Faced by Uzbek Students in Learning English.” *Лучшие интеллектуальные исследования*, vol. 50, no. 1, 2025, pp. 172–179.
5. Mavlonova, Gulnigor. “Common Pronunciation Mistakes of Uzbek Learners in Speaking English.” *Евразийский Научный Журнал*, no. 7, July 2018.
6. Burieva, Gulhayo. “Interferential Differences in Grammar, Vocabulary, Pronunciation, and Colloquial Speech between Uzbek and English.” *Int. Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies*, vol. 3, no. 3, 2023, pp. 965–967.
7. Kipchakova, Sanobar, et al. “Difficulties and Some Problems with the Translation from Uzbek into English in Language Learning and Their Solutions.” *Modern Science and Research*, vol. 3, no. 11, 2024, pp. 605–608.
8. Pulatjonova, Muxtasar. “English Learning Difficulties of Uzbek Learners: A Questionnaire-Based Study.” *Proceedings of the IV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi “O‘zbekiston — 2030: Innovatsiya, fan va ta’lim istiqbollari”*, August 2025.
9. Kutlimurotova, Barno. *Error Analysis using Corpora*, 2021 (see citation in reference 3).
10. Burieva, Gulhayo. *Interferential Differences in Grammar, Vocabulary...*, 2023 (see citation in reference 6).

11. Temirova H. THE PROBLEMS OF ENGLISH PRONUNCIATION OF UZBEK STUDENTS // Экономика и социум. 2021. №12-1 (91).